

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI
Izvanredni studij bibliotekarstva
Ak. God. 2012./2013.

VALENTINA KARDAŠ

Čitalačke navike učenika Strukovne škole Sisak

Diplomski rad

Mentor: doc. dr. sc. Ana Barbarić

Zagreb, 2013.

SADRŽAJ

UVOD	3
1. POVIJEST KNJIGE I ČITANJA	5
2. VAŽNOST ČITANJA	6
2.1. Čovjek i čitanje	6
2.2. Čitanje u predškolskoj dobi	7
2.3. Škola i čitanje	8
2.4. Lektira – radost ili mučenje?	9
3. MLADI I SLOBODNO VRIJEME	10
3.1. Odnos mladih prema slobodnom vremenu	10
3.2. Čitanje u slobodnom vremenu mladih	11
4. ULOGA ŠKOLSKE KNJIŽNICE U PROMICANJU ČITANJA	11
5. ISTRAŽIVANJE	12
5.1. Problem istraživanja	12
5.2. Istraživačke hipoteze	13
5.3. Metodologija istraživanja	13
6. REZULTATI ISTRAŽIVANJA I INTERPRETACIJA DOBIVENIH PODATAKA ...	14
ZAKLJUČAK	27
LITERATURA	28
PRILOZI	29

UVOD

Od davnih vremena čitanje je ljudima koristilo kao sredstvo obrazovanja, ali isto tako čitanje je pružalo ugodu, otkrivalo nove svjetove, nove ljude, nove običaje i uz čitanje čovjek nikad nije bio sam. Knjiga je izvor znanja i užitka te najbolji čovjekov prijatelj.

Danas kao da su došla neka nova vremena, televizija, Internet i mobiteli zamijenili su knjigu. Iako iz dana u dan raste broj knjiga, vremena i interesa za čitanje sve je manje. U cijelom svijetu primjećuje se opadanje pismenosti, kao i smanjenje društvenog ugleda književnosti.

Radeći kao školska knjižničarka u srednjoj školi primijetila sam da učenici sve manje posuđuju knjige i čitaju. Iz razgovora s njima saznala sam da se odriču knjige u korist nekih drugih sadržaja kao što su televizija i Internet, a u zadnje vrijeme posebno Facebook ispunjava njihovo slobodno vrijeme. Nove tehnologije razvijaju ovisnost među mladima pa oni svakodnevno uranjaju u svijet računala, Interneta, mobitela i Facebooka, a sve manje uranjaju u svijet knjige. Čitanje više ne predstavlja važan dio života srednjoškolaca te oni čitaju uglavnom samo zato što moraju.

Učenici su uglavnom uvjereni da čitanje ne može biti zanimljivo, uzbudljivo i ugodno. Čitanje lektire najčešće im je naporno jer zahtijeva intenzivnu koncentraciju tijekom dužeg vremenskog razdoblja. Nametnuti lektirni naslovi nisu po njihovom ukusu i u skladu s njihovom dobi pa čitanje lektire predstavlja pravu muku za učenike. Oni će najčešće prepisati lektiru od prijatelja, iz Vodiča za lektiru ili s interneta.

Zbog navedenih razloga, u sklopu diplomskog rada, željela sam saznati kakvu ulogu danas čitanje ima u životu srednjoškolaca, koliko je čitanje zastupljeno u slobodnom vremenu mladih i što mladi čitaju. U stoljeću brzih tehnoloških promjena i razvoja novih medija namjera je utvrditi i kojim medijima kao nositeljima informacija srednjoškolci daju prednost. Također, ovaj rad istražuje koja je uloga školske knjižnice na razvoj čitalačkih navika mladih i može li školski knjižničar pomoći u razvijanju kulture čitanja u svrhu napretka daljnjeg obrazovanja. Nakon provedenog istraživanja moći će se zaključiti izumire li ili ne izumire čitanje među današnjom generacijom mladih.

Istraživanje u obliku ankete provedeno je 2013. godine i obuhvatilo je uzorak od 38 učenika drugih i trećih razreda srednje Strukovne škole Sisak. Rezultati ankete grafički su prikazani i popraćeni komentarima. Potrebno je istaknuti da su podaci dobiveni anketom

zanimljivi jer su ispitanici učenici u zanimanju vozač kojima su važniji stručni predmeti nego općeobrazovni.

Upitnik se sastojao od 25 pitanja koja su donijela odgovore na pitanja što mladi čitaju, vole li čitati, koliko vremena provedu čitajući knjigu, a koliko u nekim drugim aktivnostima. Nadalje, ovo istraživanje ispitalo je odnos učenika prema lektiri i školskoj knjižnici.

Rezultati ankete mogu pomoći u organizaciji daljnjeg rada školske knjižnice, uvođenjem nekih novih aktivnosti i pružanjem knjižničnih usluga koje odgovaraju današnjem vremenu, ali isto tako rezultati ankete mogu pomoći i profesorima hrvatskog jezika u daljnjoj organizaciji nastave i približavanju knjige mladima.

1. POVIJEST KNJIGE I ČITANJA

Priča o knjizi započela je u 5. tisućljeću pr. Krista kada su Sumerani izumili pismo.¹ Nakon dugotrajnog i mukotrpnog usavršavanja znakova stvoren je grafički sustav koji je omogućio zapisivanje misli, osjećaja, vođenje trgovačkih i administrativnih poslova. Otkriće pisma bilo je toliko važno i moćno pa su mu se čak pridavala božanska i nadnaravna svojstva.²

Kroz povijest knjiga se javljala u različitim oblicima. Prve knjige nastajale su na glinenim pločicama. Osim gline kao pisaći materijal kasnije se koristila koža, svila, bambusova trska i papirus.³ Moderna tehnološka dostignuća utjecala su i na oblik knjige pa su danas sve češće elektroničke knjige.

Pojavom pisma započeo je razvoj vještina čitanja i pisanja. I prije postojanja škola roditelji su poučavali svoju djecu ovim vještinama, zatim su to činili kućni učitelji, a s vremenom su se pojavile i škole.

Sve do kraja 15. stoljeća knjige su bile rijetkost i nisu bile dostupne većini stanovništva, a čitanje je bilo privilegija imućnih. Budući da su ljudi uživali u knjizi i čitanju u antičko doba vrlo česta su bila javna čitanja i recitiranja. Početkom srednjeg vijeka mijenja se uloga knjige. „Dok je u antičko doba knjiga u prvom redu bila instrument za prijenos znanstvenih informacija, literarnih i drugih tekstova, u ranom srednjem vijeku ona ima najčešće liturgijski i uopćeni crkveni sadržaj, a u mnogo slučajeva poprima i značenje reprezentativnog, kulturnog i magijskog objekta.“⁴

U srednjem vijeku oaze pismenosti postali su samostani. Unutar samostanskih zidova vrijedno su se prepisivale, ukrašavale i čuvale knjige. Tek krajem 11. stoljeća samostani prestaju biti jedina kulturna središta i njihovu ulogu polako preuzimaju škole i sveučilišta. Za veliki broj studenata i nastavnika potrebno je osigurati što više knjiga na brži i ekonomičniji način od dotadašnjeg kada su se knjige polagano prepisivale u samostanima. „Za potrebe novih kupaca stvorena je pri sveučilištima čitava jedna dobro organizirana služba prepisivanja i raspačavanja knjiga. Tu nalazimo prepisivače, izrađivače pergamene, iluminatore, knjigoveže, knjižare.“⁵

¹ Usp. Stipčević, A. Povijest knjige. Zagreb: Matica hrvatska, 2006. Str. 9.

² Usp. Stipčević, A. Sudbina knjige. Lokve: Naklada Benja, 2000. Str. 13.

³ Usp. Stipčević, A. Povijest knjige. Zagreb: Matica hrvatska, 2006. Str. 42.

⁴ Stipčević, A. Povijest knjige. Zagreb: Matica hrvatska, 2006. Str. 166.

⁵ Isto, str. 206.

Početak druge polovice 15. stoljeća zaslugom Johanna Gutenberga pojavila se tiskana knjiga, a tiskarstvo se vrlo brzo proširilo cijelom Europom. Nakon izuma tiskarskog stroja knjiga će postati pristupačnija cijenom i lako dostupna većini stanovništva.

Razvoj tiskarske tehnologije omogućio je pojavu mnogih knjiga na tržištu. Bezbroj knjiga, novina, časopisa i druge tiskane građe na svim jezicima svijeta svakodnevno izlazi iz tiskara. Za knjigom više ne moramo čeznuti kao u davna vremena, možemo ju kupiti u knjižarama, supermarketima, posuditi u knjižnicama ili čak pročitati na internetu.

2. VAŽNOST ČITANJA

2.1. Čovjek i čitanje

Ono što bitno određuje čovjeka je sposobnost čitanja. Od svog postanka čovjek je čitatelj koji čita sebe i svijet oko sebe. „Čitamo da bismo razumjeli ili počeli razumijevati. Ne možemo bez čitanja. Čitanje, gotovo kao i disanje, naša je bitna funkcija.“⁶

Dok čitamo različite tekstove, nesvjesno uranjamo u svijet knjige stvarajući nove svjetove i nova značenja. Ono što pročitate vrlo često uspoređujemo s vlastitim iskustvima, ponekad i fantaziramo o nedoživljenim situacijama. Čitanjem učimo o novim ljudima, njihovim životima, o različitim običajima na raznim krajevima svijeta. Čitanjem učimo o životu. „Čitatelj koji je slovo u tekstu svijeta, proždire knjige koja je svijet. Tako je stvorena kružna metafora za beskonačnost čitanja. Mi smo ono što čitamo.“⁷

Mnoga znanstvena istraživanja posvećena čitanju dokazala su da je čitanje knjiga zdravo za naš mentalni rast jer čitanje zahtijeva koncentraciju i produžava raspon pažnje. „U vremenu kad najčešće konzumiramo kratke statuse na Facebooku i Twitteru koji zahtijevaju mali raspon pažnje, čitanje romana koje zahtijeva intenzivnu koncentraciju tijekom dugog vremenskog razdoblja – može biti lijek, piše Daily Mail.“⁸

Čitanje umjetnički oblikovanih tekstova upoznaje nas s mogućnostima upotrebe jezika i simboličkoga izražavanja. „Čitanje književnosti mladom čovjeku omogućuje spoznavanje i

⁶ Manguel, A. Povijest čitanja. Zagreb: Prometej, 2001. Str. 19.

⁷ Isto, str. 184.

⁸ Zašto je čitanje knjiga zdravo. URL: <http://www.tportal.hr/lifestyle/zdravlje/211154/Zasto-je-citanje-zdravo.html> (2013-06-12)

stjecanje raznih načina izražavanja, razvoja asocijativnih i drugih oblika mišljenja te ga tako priprema za jezične izazove suvremenoga svijeta.“⁹

Razvoj čitalačkih sposobnosti mladima će pomoći u razumijevanju samih sebe, u procesu socijalizacije i uključivanju u društvo u kojem žive.¹⁰

2.2. Čitanje u predškolskoj dobi

Djeca se sa čitanjem susreću vrlo rano. Okružena su odraslima koji svakodnevno nešto čitaju ne bi li došli do željenih informacija. Dok im roditelji čitaju priče za laku noć, djeca se uvode u čarobni svijet knjige. Maštaju o pročitanim, sanjaju i nestrpljivo očekuju nove priče. Prirodna znatiželja za slova i jezik polazna je točka u razvoju daljnjih čitalačkih vještina.

„Većina znanstvenika se slaže da je rano djetinjstvo (od rođenja do polaska u školu) razdoblje djetetovog najintenzivnijeg cjelokupnog razvitka i da ono što je u razvitku u toj dobi propušteno, poslije teško može biti nadoknađeno.“¹¹

Obiteljsko okruženje ima važnu ulogu u promicanju čitanja i pisanja kod djece, a kasnije joj se pridružuje zajednica i škola. O interakciji svih tih čimbenika ovisit će konačna djetetova uspješnost i razina pismenosti.

Danas roditelji najčešće zbog ubrzanog načina života nemaju dovoljno vremena za svoju djecu. Za buđenje djetetovog interesa za čitanje važno je da roditelji djeci redovito pričaju priče i čitaju slikovnice jer to utječe na djetetov kasniji odnos prema knjizi i postignuće u školi.

Isto tako roditelji bi trebali osigurati stimulativno okruženje za čitanje koje podrazumijeva blizinu čitalačkog materijala, što znači da se treba razvijati kućna biblioteka, pratiti tisak i posuđivati knjige iz gradskih knjižnica. Pri razvoju čitalačkih sposobnosti značajniji je utjecaj vanjskih čimbenika nego nasljedne predispozicije. „Djeca izložena kvalitetnim poticajima u roditeljskom domu i dječjem vrtiću brzo će razvijati svijest o smislu i naravi čitanja. Doživljaji ugone i zabave trajno će vezati djecu za knjigu.“¹²

⁹ Grosman, M. U obranu čitanja. Zagreb: Algoritam, 2010. Str. 141.

¹⁰ Usp. Isto, str. 136.

¹¹ Maleš, D.; Stričević, I. Roditeljsko poticanje čitalačkih vještina u djece predškolske dobi. // Napredak, 144 (2003), 2, str. 168-179.

¹² Nenadić-Bilan, D. Igra i čitanje u predškolskoj dobi. // Kako razvijati kulturu čitanja: zbornik/ priredila Ranka Javor. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, 1999. Str. 80 – 86.

2.3. Škola i čitanje

Čitanje maloj djeci predstavlja veliki užitak. Da je dječja priča živjela i da još uvijek živi u obitelji potvrdila su neka provedena istraživanja među osnovnoškolcima.¹³

Tijekom školovanja sve je više onih kojima čitanje prestaje biti užitak i pretvara se u pravo mučenje. Iz razgovora s učenicima završnih razreda osnovne škole doznaje se da ne vole čitati. Učenici šestih razreda ističu da nisu zadovoljni sadašnjom lektinom koja im je dosadna, nezanimljiva pa čak i glupa.¹⁴

Možda je uzrok negativnog stava kod učenika prema knjizi i čitanju u tome što profesori neprestano ponavljaju „mora se čitati“, a to stvara odbojan stav prema čitanju kod mladih. Možda su i pretrpani Nastavni programi uzrok takvog odbojnog stava prema čitanju jer vrlo je teško mladoj osobi pronaći vrijeme za čitanje uslijed svakodnevnog rješavanja domaćih zadataka iz barem nekoliko nastavnih predmeta.

U želji da se uključi što više autora i njihovih djela, često se predlaže čitanje odlomaka jer za obradu cijelih tekstova najčešće nema vremena. Čitanke iz književnosti sadrže brojne odlomke, puno imena, sažetaka, opisa, termina i pitanja. Sat književnosti temelji se na diktiranju podataka o autorima i književnim školama.

Isto tako učenicima se nude pravilne interpretacije književnih djela, a to ih sputava u oblikovanju vlastita mišljenja i razvoju kritičke čitateljske sposobnosti. Sve dok učenik sam ne pročita tekst i ne oblikuje svoje mišljenje o pročitanome, svaka rasprava o književnom djelu za njega će ostati nezanimljiva i daleka.

Nastavnici prilikom ocjenjivanja žele otkriti što učenici znaju, a rijetko kad provjeravaju što misle i osjećaju o pročitanom djelu. Zbog svega ovoga učenike se u školi ne uspije uvjeriti da čitanje književnosti može biti zanimljivo i ugodno.

„Čitanje nas okovima veže uz debelu knjigu, tešku kao kamen. Odvežimo lance, pa nek' kamen oblak bude.“¹⁵

¹³ Visinko, K. Interes za dječju priču. // Kako razvijati kulturu čitanja: zbornik/ priredila Ranka Javor. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, 1999. Str. 49 – 63.

¹⁴ Isto

¹⁵ Pennac, D. Od korica do korica. Zagreb: Irida, 1996. Str. 128.

2.4. Lektira – radost ili mučenje?

Postoje književna djela koja bi svaki obrazovani čovjek trebao pročitati. Na takva djela nailazimo na popisima lektira. Lektira uvodi učenike u svijet književnosti i čitanja. Čitajući lektiru učenici dolaze u dodir s klasicima svjetske književnosti i uče o povijesti književnosti kroz stoljeća. Čitanjem lektire razvija se kultura čitanja i ljubav prema pisanoj riječi.

Ministarstvo prosvjete i športa propisuje koje književne naslove učenici moraju obavezno pročitati i oni se nalaze na popisu lektire. Taj popis nije se mijenjao godinama. U svakom razredu broj takvih obaveznih djela doseže i brojku od 25 naslova. Stoga se danas često čuje od roditelja i učenika da je previše djela na popisu lektire, ali i da su naslovi zastarjeli i neprilagođeni interesima mladih, osobito interesima mlade Internet generacije kojoj čitanje više nije jedini način učenja.

Lektira za srednje škole posložena je kronološki tako da srednjoškolci započinju svoju lektiru čitanjem predstavnika starije hrvatske i svjetske književnosti čija djela su neprimjerena za njihov uzrast. Rječnik im je prilično nerazumljiv, likovi daleki, radnja neshvatljiva. Takva djela uglavnom ne pružaju učenicima radost čitanja. U završnim razredima učenici se tek susreću s djelima suvremene književnosti koja su im puno bliža i razumljivija. Možda bi zato trebalo napraviti obrnuti redoslijed djela, krenuti od postmodernizma prema Bibliji.

Postoje li još neki načini na koji bi barem malo mogli približiti lektiru učenicima? Možemo im pružiti mogućnost odabira književnih naslova prema individualnim sklonostima. Slobodan izbor nasuprot nametnutom zasigurno bi imao bolje rezultate jer sve ono što nam je nametnuto, najčešće je i mrsko. Možemo promijeniti i način razgovora o lektiri, ne nametati vlastite doživljaje djela već dozvoliti učenicima da iskažu svoje doživljaje. Potrebno je osigurati učenicima prostor za čitanje – čitanje u razredu u nastavcima, čitanje u parovima ili skupinama može isto tako biti zabavan način čitanja lektire. Važno je ne ustrajati na količini pročitanooga već na kvaliteti čitanja i razmišljanju o pročitanoom. Kad se učenici naviknu na knjige kao nešto uobičajeno, čitanje će postati sastavni dio njihovih života.

Svjetska iskustva s lektirom potpuno su drugačija od hrvatskih. Zadani popisi lektire, obavezni za sve učenike, ne postoje. „Nastavnik odabire naslove prema individualnim sklonostima učenika, preporučuje ih, ali nikad ne zahtijeva da određeni naslov bude pročitani i prihvatiti će i svaki samostalni izbor učenika.“¹⁶

¹⁶ Vladilo, I. Lektira – radost čitanja ili tortura. URL:<http://free-ri.htnet.hr/knjiznica-vijece/moj%20web/knjiznica%20strojarske%20skole/LEKTIRAzbornik.doc> (2013-06-12)

Na kraju možemo zaključiti da u hrvatskom školskom sustavu, vezano uz nastavu hrvatskog jezika i lektiru, nešto treba mijenjati. Potrebno je pronaći način na koji možemo uništiti sve predrasude vezane za lektiru i kod mladih čitatelja razviti pozitivan odnos prema čitanju i knjizi. Tada više prepisivanje lektire od vršnjaka, iz Vodiča ili s Interneta ne bi bila naša stvarnost. To je osobito važno danas kada mladi sve više čitaju s kompjutorskih ekrana ili sa svojih mobilnih telefona.

3. MLADI I SLOBODNO VRIJEME

3.1. Odnos mladih prema slobodnom vremenu

Slobodno vrijeme ima velik utjecaj na razvoj mlade osobe. Ono pruža mogućnost mladima da zadovolje svoje interese i potrebe koje nisu mogli ostvariti u ostalim područjima života. Na izbor aktivnosti kojima će mladi ispuniti slobodno vrijeme utječu subjektivni faktori poput društvenog položaja, obrazovanja, sposobnosti i objektivni faktori poput aktualne ponude i dostupnosti određenih sadržaja.¹⁷ Dok neki slobodno vrijeme koriste za odmor i razonodu, drugi ga ispunjavaju sportskim i kulturnim aktivnostima.

Kada govorimo o slobodnom vremenu današnje generacije mladih, karakteristično je da su zaokupljeni novim medijima, a posebice elektronskim. Oni unose promjene u život mladih. Informatizacija društva odvija se na svim razinama, a elektronski mediji postali su sastavni dio našeg života.

I tako današnja mladež sve više svoje slobodno vrijeme provodi uronjena u svijet novih medija, ispred televizora ili računala. Takav način je pasivan način provođenja slobodnog vremena koji ne pogoduje motoričkom razvoju mlade osobe. „Mladi su sve manje organizatori zabave i slobodnog vremena, već konzumiraju sadržaje koje nudi visokoprofesionalna mašinerija. Konzumenti postaju pasivan auditorij, nepripremljen za aktivno provođenje slobodnog vremena.“¹⁸

Puno bolje bilo bi provoditi slobodno vrijeme aktivno, sudjelujući u sportskim i kulturnim aktivnostima. Druženja, treninzi i natjecanja razvijaju komunikacijske vještine, uče mlade kako rješavati probleme i sukobe.

¹⁷ Čunović, K.; Vuković, Z. Slobodno vrijeme mladih. URL: <http://www.nuk.uni-lj.si/knjiznicarskenovice/pdf/november2005-priloga5.pdf> (2013-06-12)

¹⁸ V. Mlinarević, Kultura slobodnog vremena srednjoškolaca. //Napredak, 148 (2007), 1, str. 54 – 70.

3.2. Čitanje u slobodnom vremenu mladih

Neka provedena istraživanja pokazala su da je čitanje knjiga, nakon slušanja glazbe, drugi najrasprostranjeniji sadržaj slobodnog vremena mladih. Ostali sadržaji kojima mladi ispunjavaju slobodno vrijeme su obavljanje kućnih poslova, gledanje televizije i čitanje štampe.¹⁹ Usprkos popularnosti neknjižnih medija možemo zaključiti da tinejdžeri i dalje čitaju knjige.

Pod utjecajem reklama velikih izdavačkih kuća na koje svakodnevno nailazimo gledajući televiziju, čitajući novine ili „surfajući Internetom“ sve popularnija je i komercijalna literatura, pa tako mladi danas sve više čitaju knjige poput „Harry Pottera“, a odrasli poput „Pedeset nijansi sive“. „Ono što će se čitati više ne određuje religija, ideologija ili prosvjeta, već izdavačka i distribucijska poduzeća i njihova tržišna moć.“²⁰

Budući da čitanje knjiga zahtijeva velike količine vremena, koje je danas postalo skupo i ograničeno, među mladima je postalo popularno čitanje SMS poruka i Facebook poruka. „Generacija interneta i mobitela susreće se s jezikom koji više nije standardni, nego skraćeni, šifrirani jezik sa zasebnim dijelovima teksta koji zapravo ukidaju sve dosadašnje predodžbe o tekstu.“²¹

Takva kultura skraćenog čitanja i pisanja bitno obilježava stoljeće u kojem živimo.

4. ULOGA ŠKOLSKE KNJIŽNICE U PROMICANJU ČITANJA

Školska knjižnica sastavni je dio škole i odgojno-obrazovnog procesa. Ona je izvor informacija učenicima, nastavnicima i stručnim suradnicima, potpora svim nastavnim i izvannastavnim aktivnostima. Školska knjižnica prostor je okupljanja i provođenja slobodnog vremena. Prostor školske knjižnice nudi mogućnost da se ugodno provede vrijeme u čitanju, istraživanju, zabavi i druženju.

Razvojem informacijskog društva i novih tehnologija mijenjaju se i nastavni procesi. Od učenika se očekuje sve veća uključenost u procese učenja. Oni više ne primaju znanje samo od svojih nastavnika, već i samostalno uče i istražuju. „Razvojem individualne

¹⁹Usp. Sabolović – Krajina, D. Neki aspekti čitalačke kulture mladih. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske, 32 (1989), str. 71 – 94.

²⁰Plevnik, D. Fortuna čitanja. Osijek: Hrvatsko čitateljsko društvo, 2006. Str. 26.

²¹ Isto, str. 33.

stvaralačke sposobnosti učenika, osposobljavanjem za samostalno učenje, utemeljeno na istraživačkom pristupu, ostvaruju se zadaće suvremene školske knjižnice kao mjesta poticanja informacijske pismenosti.²² Zato je danas jedan od najvažnijih zadataka školskog knjižničara osposobiti učenike za snalaženje u mnoštvu informacija koje nas okružuju.

Zbirku školske knjižnice potrebno je prilagoditi korisnicima u skladu s njihovim interesima i vremenom u kojem živimo. Školski knjižničari trebali bi upoznati učenike s elektroničkom knjigom, mrežnim stranicama koje govore o knjigama, imati klub mladih knjižničara, dramsku grupu, izložbe knjiga, književne susrete, tribine, radionice i slično. Iz suvremenih školskih knjižnica dopire glazba, u njima se pregledavaju televizijski i filmski zapisi, prostori obiluju crtežima i fotografijama, učenici traže željene informacije na Internetu i rješavaju probleme. Radio, film, televizija i Internet, ujedinjeni u multimediju, osuvremenjuju zaboravljena i zastarjela književna djela. Na takav način knjižnica, u vremenima kada knjiga ima mnogo ozbiljnih suparnika u novim medijima, ima vodeću ulogu u promicanju čitanja jer postaje posrednik između knjige i novih medija.

5. ISTRAŽIVANJE

5.1. Problem istraživanja

Za razliku od prošlih vremena kada je knjiga bila rijetkost, danas je knjiga dostupna svima. U prošlosti se žudilo za knjigom, a danas interesa i vremena za knjigu kao da je sve manje. U cijelom svijetu primjećuje se opadanje pismenosti, kao i smanjenje društvenog ugleda književnosti. Nove tehnologije sve više zaokupljaju mlade, u svijet knjige ulaze sve manje. Knjige su zamijenili televizija i Internet.

Cilj ovoga istraživanja bio je utvrditi kakve su čitalačke navike učenika Strukovne škole Sisak, odnosno kakav je njihov odnos prema knjizi i čitanju. Zadaće istraživanja su: saznati kakvi su čitalački interesi mladih, pogoduje li obiteljsko okruženje razvoju čitalačke kulture, koje mjesto mladi pridaju knjizi i čitanju unutar svog slobodnog vremena te njihov stav o školskoj lektiri i školskoj knjižnici.

²² Zovko, M. Školska knjižnica u novom tisućljeću. URL: <http://hrcak.srce.hr/file/87280> (2013-06-12)

5.2. Istraživačke hipoteze

Polazišne pretpostavke za istraživanje su:

1. Kod srednjoškolaca ne postoji veliki interes za čitanjem knjiga.
2. Čitalačke navike kod srednjoškolaca slabo su razvijene.
3. Srednjoškolci čitaju zbog obaveze, a ne ugone.
4. Obiteljsko okruženje ne pogoduje razvoju čitalačkih navika srednjoškolaca.
5. U slobodno vrijeme mladi slabo čitaju knjige.
6. Novi mediji utječu na način provođenja slobodnog vremena mladih.
7. Srednjoškolci imaju negativan odnos prema lektiri.
8. Školska knjižnica posjećuje se vrlo rijetko.

5.3. Metodologija istraživanja

Istraživanje je provedeno među učenicima drugih i trećih razreda Strukovne škole Sisak, a obuhvatilo je 38 ispitanika. Svi ispitanici obrazuju se za zanimanje vozač, trogodišnje zanimanje u kojem je nastavni program usmjeren na stručne, a ne na općeobrazovne predmete. Među anketiranim učenicima 30 je ispitanika muškog spola (79%), a 8 je ispitanika ženskog spola (21%).

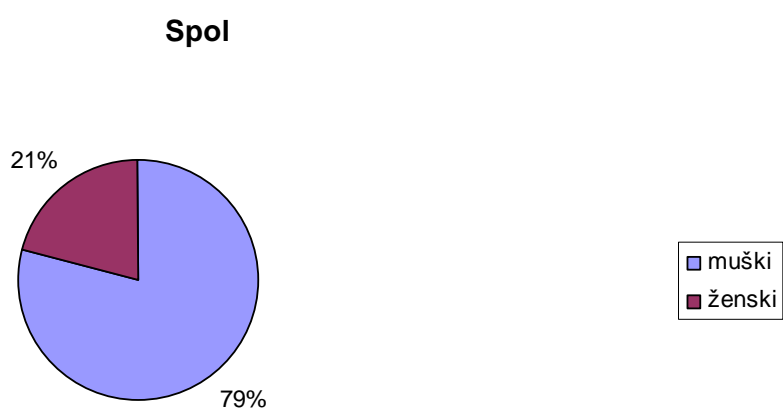
U istraživanju smo koristili metodu anketiranja. Pisanje ankete bilo je anonimno i dobrovoljno. Anketni listić sastojao se od 25 pitanja od kojih je svako imalo nekoliko ponuđenih odgovora. Pitanja su podijeljena u sedam skupina: podaci o ispitaniku, čitalački motivi, čitalački izbor, obiteljski utjecaj, slobodno vrijeme mladih, školska lektira i školska knjižnica. Učenici su odgovarali na pitanja zaokruživanjem jednog od ponuđenih odgovora ili dopisivanjem vlastitih odgovora.

Rezultati su obrađeni statističkom metodom izračunavanja podataka, a rezultati su prikazani grafički izradom kružnih dijagrama. Anketiranje je provedeno u ožujku 2013. godine.

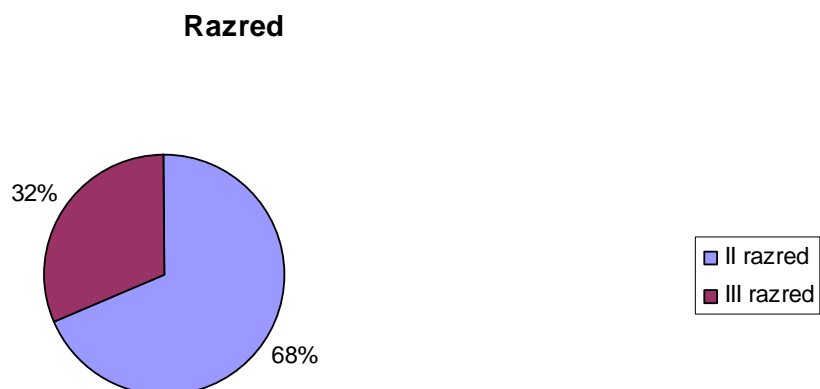
6. REZULTATI ISTRAŽIVANJA I INTERPRETACIJA DOBIVENIH PODATAKA

Podaci o ispitaniku

Među anketiranim srednjoškolcima 30 je ispitanika muškog spola (79%), a 8 je ispitanika ženskog spola (21%).

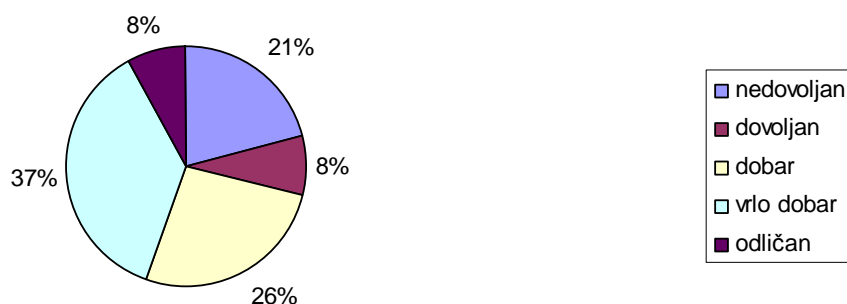

26 anketiranih učenika (68%) pohađa drugi razred srednje škole, a 12 učenika (32%) je iz trećeg razreda.

Na kraju prošle školske godine opći uspjeh ispitanika bio je sljedeći: 3 ispitanika (8%) završila su razred s odličnim uspjehom, 14 ispitanika (37%) završilo je razred s vrlo dobrim uspjehom, 10 ispitanika (26%) je dobrog uspjeha, 3 ispitanika (8%) su završila razred s uspjehom dovoljan, a čak 8 ispitanika (21%) nije završilo razred i ponavljaju razred.

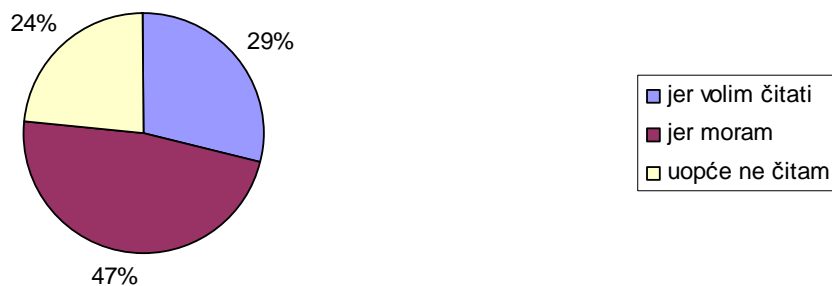
Opći uspjeh na kraju godine

Čitatalački motivi

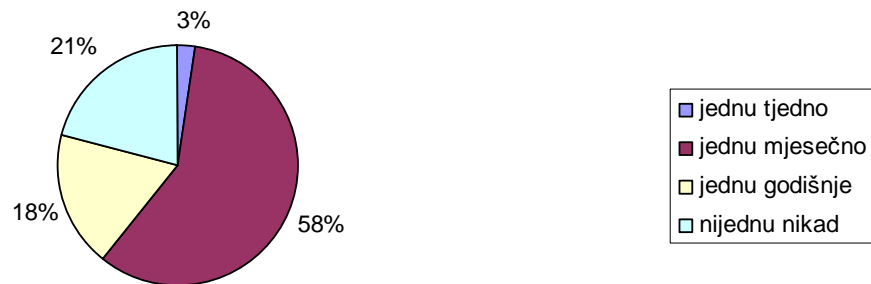
Prisila ili obaveza je najčešći motiv čitanja među ispitanicima. Čak 18 ispitanika (47%) čita zato što mora, samo 11 anketiranih (29%) izjavilo je da voli čitati, a njih 9 (24%) uopće ne čitaju.

Čitam...

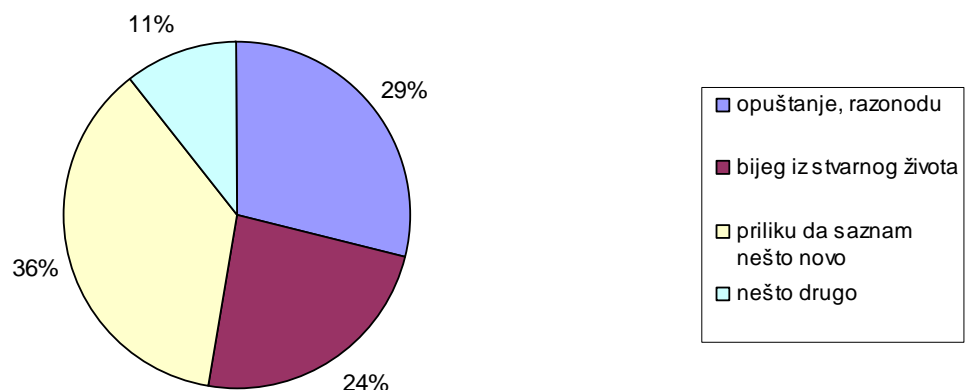
Intenzitet čitanja uglavnom je sličan kod većine ispitanih učenika. 22 ispitanika (58%) mjesečno u prosjeku pročita jednu knjigu, 7 učenika (18%) pročita u prosjeku jednu knjigu godišnje dok je 8 (21%) ispitanih učenika priznalo da nikad nije pročitalo nijednu knjigu. Pravih bibliofila nema puno, tek je 1 učenik (3%) naveo da prosječno čita jednu knjigu tjedno.

Koliko prosječno pročitaš knjiga?

Učenici koji se sami odluče na čitanje, čitanje doživljavaju ili kao priliku da saznaju nešto novo – 14 ispitanika (36%), ili kao opuštanje i razonodu – 11 ispitanika (29%), ili kao mogućnost za bijeg iz stvarnog života – 9 ispitanika (24%). 4 ispitanika (11%) naveo je da čitanje doživljava kao nešto drugo (2 kao dosadu, a 2 ističu da uopće ne čitaju).

Čitanje, na koje se sam/a odlučim doživljavam, kao...

Čitalački izbor

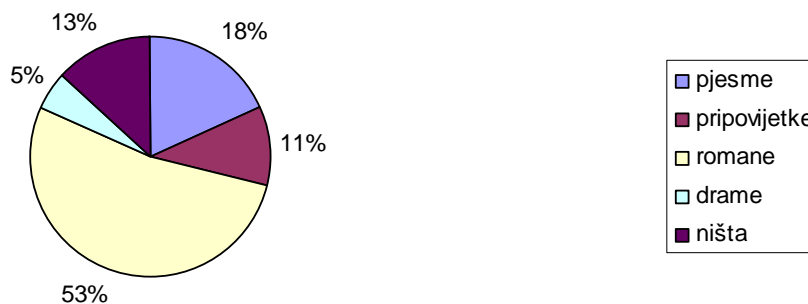
11 ispitanika (28%) navelo je vrstu književnog djela kao odlučujući faktor na čitalački izbor, 9 ispitanika (24%) ističe da knjige za čitanje bira po naslovu, preporuka je poticaj za čitanje koju navodi 6 ispitanika (16%), debljina knjige utječe na čitalački izbor kod 6 ispitanika (16%). Nešto drugo kao faktor koji utječe na čitalački interes navelo je 6 ispitanika (16%), od kojih 3 ističe kratak sadržaj, a 3 „pritisak profesorice“.

Knjige za čitanje biram po...

Najpopularnija književna vrsta među mladima su romani (20 odgovora), zatim pjesme (7 odgovora), pripovijetke (4 odgovora) te drame (2 odgovora). Zabrinjavajuće je što 5 ispitanika navodi da najviše voli „čitati ništa“.

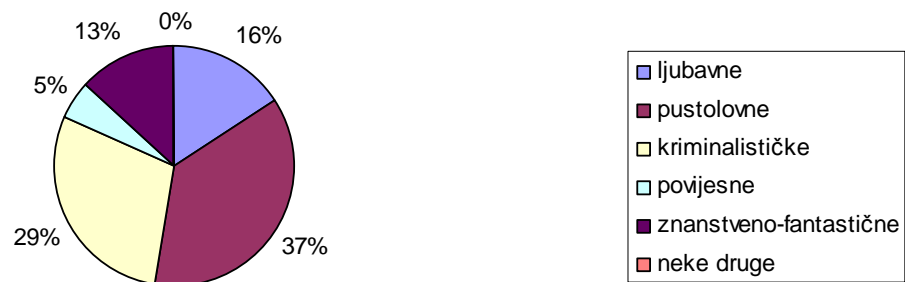
Najviše volim čitati...

Najinteresantnije knjige srednjoškolcima za čitanje su pustolovne (14 odgovora ili 37 %), zatim slijede kriminalističke (11 odgovora ili 29 %), ljubavne (6 odgovora ili 16 %),

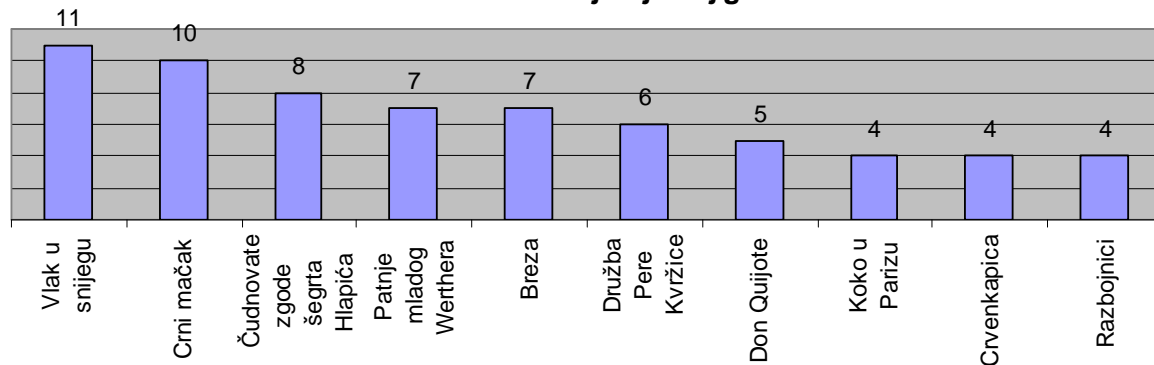
znanstveno-fantastične (5 odgovora ili 13 %), a najmanje interesa učenici pokazuju za čitanjem povijesnih knjiga (2 odgovora ili 5 %).

Najinteresantnije su mi knjige...

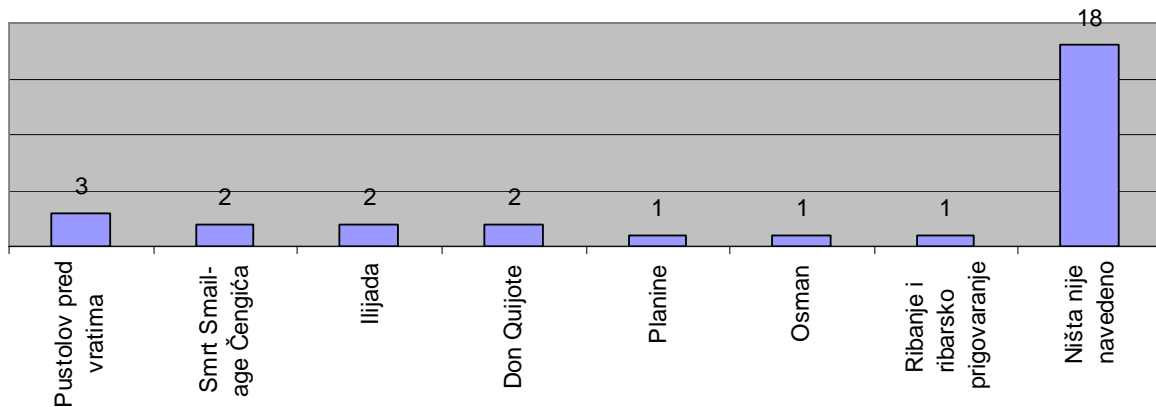
Na listi najomiljenijih knjiga prvo mjesto zauzima knjiga Vlak u snijegu (11 odgovora), drugo mjesto Crni mačak (10 odgovora), treće mjesto Čudnovate zgode šegrta Hlapića (8 odgovora), zatim slijede Patnje mladog Werthera, Breza, Družba Pere Kvržice, Don Quijote, Koko u Parizu, Crvenkapica i Razbojnici. Zanimljivo je da učenici među najbolje knjige često ubrajaju one koje su čitali u nižim razredima osnovne škole te one knjige prema kojima su snimljeni i filmovi.. Na listi omiljenih knjiga našli su se i neki lektirni naslovi, a osobito je popularan „Crni mačak“.

Navedi tri najbolje knjige

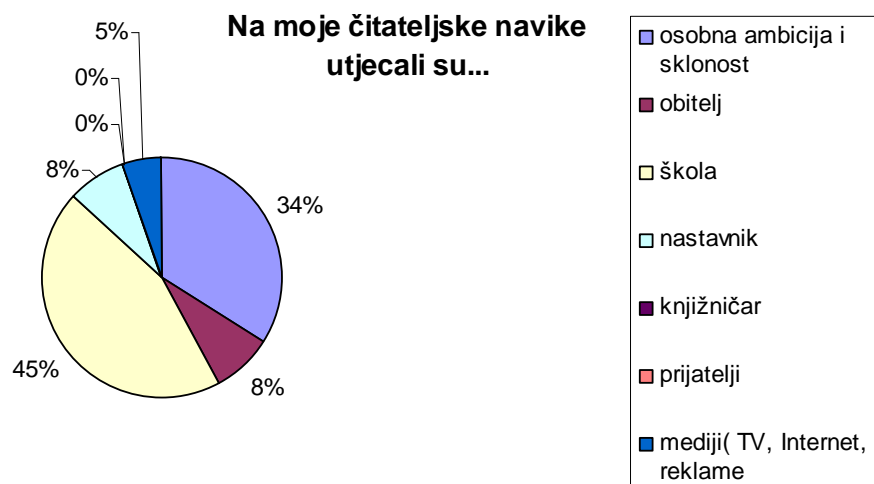

Na listi knjiga koje se ne sviđaju učenicima našle su se knjige Pustolov pred vratima, Smrt Smail-age Čengića, Ilijada, Don Quijote, Planine, Osman i Ribanje i ribarsko prtigovaranje. Istaknuta djela uglavnom se bave povijesnom tematikom, a već ranije u ovom istraživanju učenici su naveli da su im takva djela najmanje privlačna.

Koje ti se djelo, ako je i bilo takvih, nije svidjelo?

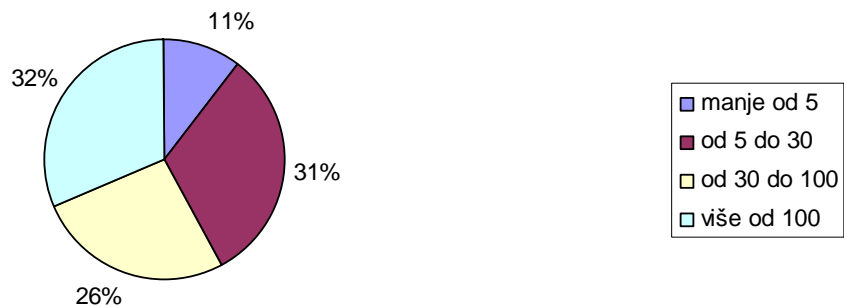
Najčešći poticaj za čitanje učenici pronalaze u školi (17 odgovora ili 45%). Osobna ambicija i sklonost utjecali su na čitateljske navike kod 13 ispitanika (34 %). Obitelj je utjecala na čitateljske navike kod 3 ispitanika (8%), nastavnike je navelo isto 3 učenika, a medijski utjecaj kao razlog da se posegne za nekom knjigom ističu samo 2 ispitanika (5%).

Obiteljski utjecaj

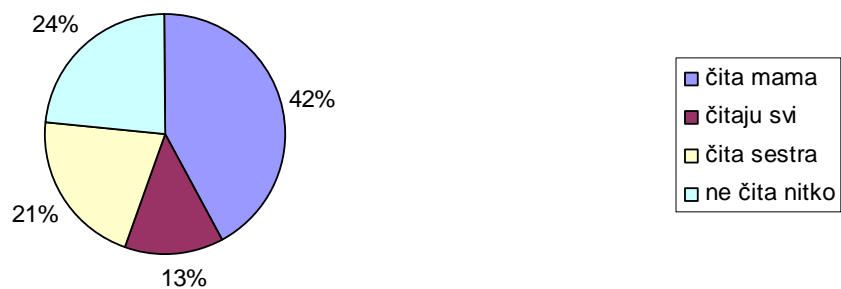
Rezultati istraživanja ukazuju na postojanje manjih kućnih zbirki knjiga. Čak 11 % učenika odgovorilo je da u kući ima manje od 5 knjiga, 31 % ispitanika ima u kućnoj zbirci od 5 do 30 knjiga, 26 % ih ističe da ima od 30 do 100 knjiga, a 32 % ispitanika navode da imaju više od 100 knjiga u obiteljskoj knjižnici. Prema ovim rezultatima obiteljske knjižnice skromno su opremljene i ukazuju na nisku kulturnu razinu svojih vlasnika.

U kući imam knjiga...

Najviše ispitanika odgovorilo je da u njihovoj obitelji uglavnom čitaju majke (16 odgovora ili 42%), zatim čitaju sestre (8 odgovora ili 21%), 5 ili 13% ispitanika ističe da u obitelji čitaju svi, a zabrinjavajuće je što 9 ispitanika odgovara da u njihovim obiteljima ne čita nitko. Takvo obiteljsko okruženje nije poticajno za razvoj čitalačkih navika kod mladih ljudi.

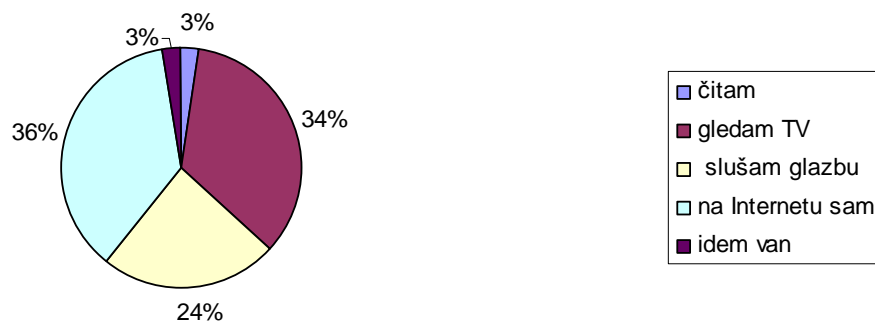
U mojoj obitelji...

Slobodno vrijeme mladih

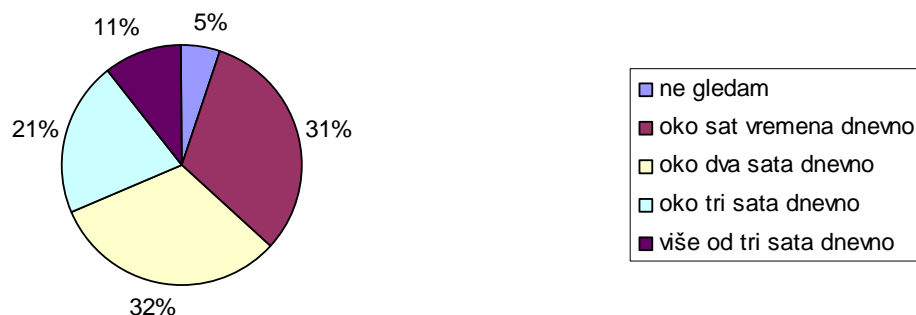
Slobodno vrijeme, prema dobivenim podacima, mladi najčešće provode na Internetu (14 odgovora ili 36%). I gledanje televizije prilično je popularan način provođenja slobodnog vremena (13 odgovora ili 34%), slijedi slušanje glazbe (9 odgovora ili 24%), 1 ispitanik navodi da voli izlaziti van u slobodno vrijeme. Čitanje kao sadržaj slobodnog vremena ističe 1 ispitanik (3%) što ukazuje da mladi radije provode slobodno vrijeme u nekim drugim aktivnostima. Mladi sve više ulaze u svijet računala, televizije i glazbe, a sve manje u svijet knjige.

U svoje slobodno vrijeme...

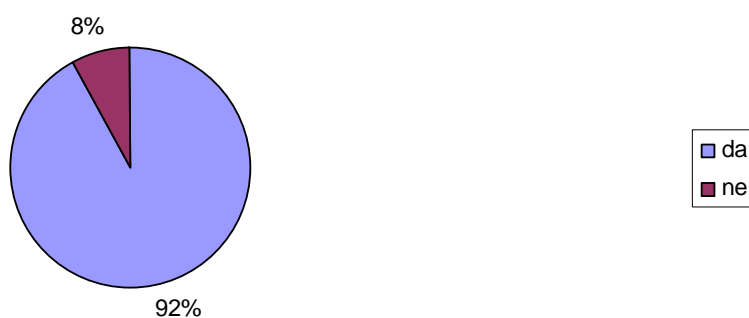
Budući da je gledanje televizije popularan sadržaj koji ispunjava slobodno vrijeme mladih, zanimljivo je otkriti koliko vremena mladi dnevno provode gledajući televiziju. 32 % ispitanika gleda televiziju oko dva sata dnevno, 31% ih gleda oko sat vremena dnevno, 21 % ističe da televiziju gleda čak tri sata dnevno, 11 % ispitanih učenika gleda televiziju više od tri sata dnevno. Samo 5 % ispitanika navodi da ne gleda televiziju.

Koliko prosječno gledaš televiziju dnevno?

Za razliku od čitanja knjiga, čitanje časopisa i novina popularno je među ispitanicima pa čak 92% ispitanika ističe da čita časopise ili novine, a samo 8 % ne. Čitanje kratkih članaka ne zahtijeva veću koncentraciju i ne oduzima puno vremena pa je privlačno mladima, za razliku od čitanja knjige

Čitaš li časopise ili novine?

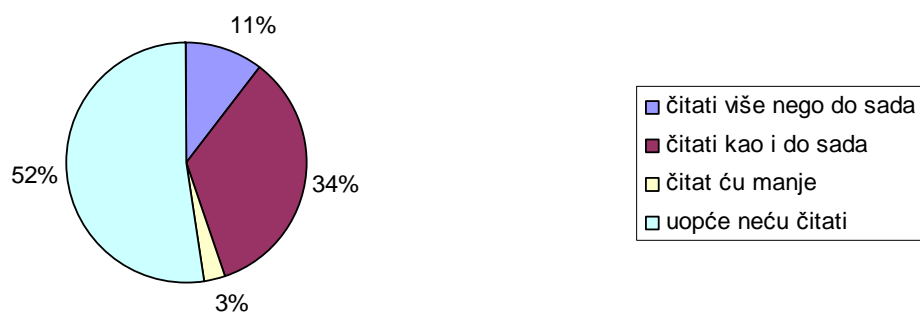
Nova generacija mladih izvanredno poznaje nove medije pa u slobodno vrijeme često ulaze u svijet računala i Interneta. Čak 35 ispitanika (92 %) redovito se koristi Internetom, a samo 3 ispitanika (8 %) navodi da se povremeno služi Internetom.

U slobodno vrijeme koristim se Internetom?

U vrijeme školskih praznika učenici imaju više slobodnog vremena pa je zanimljivo kako ga namjeravaju ispuniti. Istraživanje je pokazalo da čitanje nije popularan sadržaj korištenja slobodnog vremena kod ispitanih učenika. 20 učenika (52 %) odgovorilo je da uopće neće čitati, 13 učenika (34 %) planira čitati kao i do sada, a 1 ispitanik (3 %) ističe da planira čitati još manje od uobičajenog. Za vrijeme praznika samo 4 ispitanih učenika (11 %) planira čitati više nego za vrijeme nastave.

Ove školske praznike planiram...

Školska lektira

Istraživanje je pokazalo da većina učenika ima negativan odnos prema školskoj lektiri. Od 38 ispitanih učenika, 25 učenika (66 %) ih je odgovorilo da je lektira dosadna. Neki smatraju da je lektira prezahtjevna (21 %), a najmanje je onih (13 %) koji misle da je lektira zanimljiva.

Dobiveni rezultati navode nas na razmišljanje jesu li književni naslovi propisani u lektiri prilagođeni interesima i sposobnostima nove generacije?

Školska lektira je...

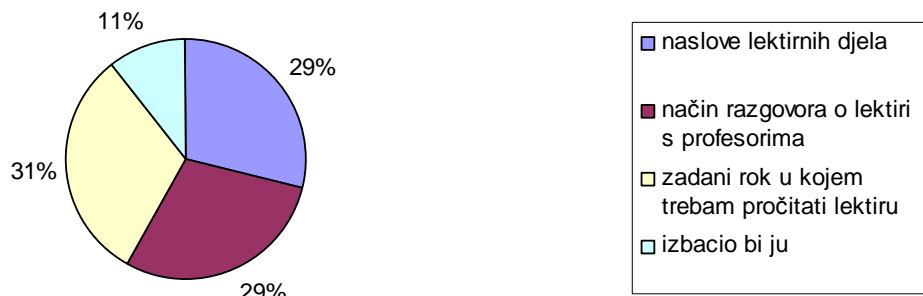
Učenici lektiru čitaju i pišu uglavnom zato što se to mora (87 %), a samo nekolicina zato što vole čitati (13 %).

Lektiru čitam i pišem jer...

Zadani rok u kojem treba pročitati lektiru promijenilo bi 31 % ispitanika, 29 % želi promijeniti naslove lektirnih djela, 29 % smatra da treba mijenjati način razgovora o lektiri, a 11 % ispitanih misli da treba izbaciti lektiru iz nastavnog procesa. Ovi rezultati pokazuju da je nužna zamjena lektirnih naslova novima koji bi bili zanimljiviji učenicima. Potrebno je promijeniti i način razgovora o lektiri, ne nametati vlastite doživljaje djela, već saznati što je pročitano djelo svakom učeniku značilo.

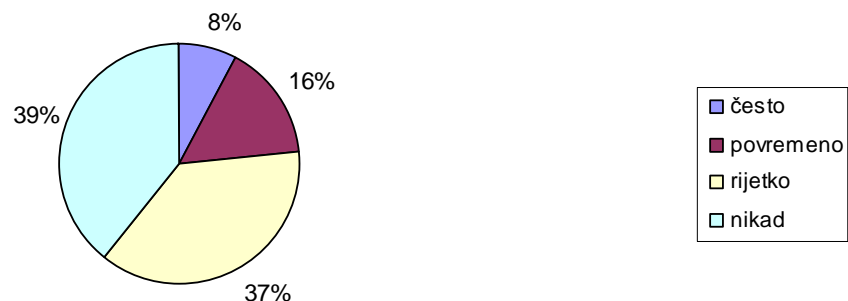
Što bi promijenio/la u lektiri?

Školska knjižnica

Školsku knjižnicu učenici bi trebali doživljavati kao otvoreno obrazovno okruženje koje im pruža niz mogućnosti za individualni ili grupni rad. Zabrinjavajuće je što je čak 39 % ispitanih učenika izjavilo da nikada ne posjećuje školsku knjižnicu, a 37 % ih školsku knjižnicu posjećuje rijetko. Malo je onih koji povremeno dolaze u školsku knjižnicu (16 %), a još manje čestih posjetitelja školske knjižnice (8 %). Potrebno je učiniti neke korake kako bi se ovi rezultati promijenili. To se može postići zajedničkim radom školskog knjižničara, nastavnika i učenika, a naravno i šire zajednice.

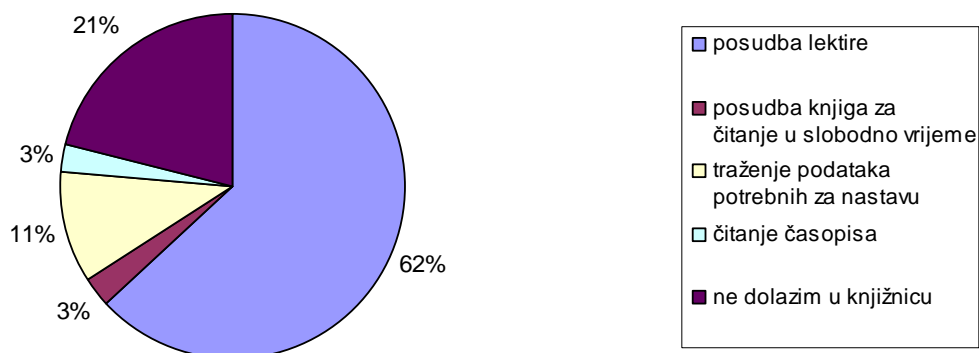
Koliko često posjećuješ školsku knjižnicu?

U školsku knjižnicu najčešće se dolazi zbog posudbe lektire, ističe 62 % ispitanih. Traženje podataka za nastavu privlači 11 % ispitanika u školsku knjižnicu. Zbog čitanja časopisa u

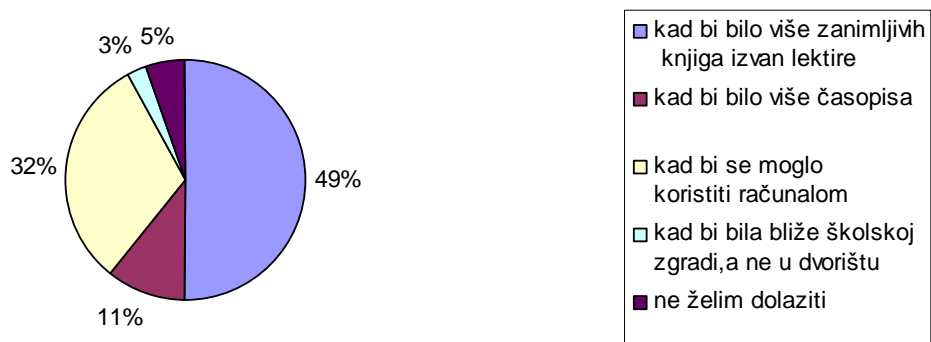
školsku knjižnicu svrati 3 % ispitanih učenika, a isti je postotak i onih koji dolaze posuditi knjige za čitanje u slobodno vrijeme. Izbor časopisa i knjiga koje nisu lektira, dosta je skroman pa ne čudi što učenici često ne posjećuju školsku knjižnicu iz tih razloga. Velik dio učenika potvrdio je da uopće ne dolazi u školsku knjižnicu (21 %).

Koji su razlozi tvog dolaska u školsku knjižnicu?

Kada bi bilo više zanimljivih knjiga izvan lektire, u školsku knjižnicu bi češće dolazilo 49 % ispitanih učenika, a kad bi se moglo koristiti računalom u knjižnici došlo bi još 32 % učenika. Veći izbor časopisa privukao bi još 11 % ispitanika u školsku knjižnicu. Da je knjižnica bliže školskoj zgradi, a ne u dvorištu, posjetilo bi ju još 3 % ispitanika, a 5 % je onih koji uopće ne žele dolaziti u školsku knjižnicu. Podaci svjedoče o nedostatku računalne opreme i o skromnom izboru knjižnične građe koji nije u skladu s informacijskim i osobnim razvojem mlade osobe stoga i ne čudi što školska knjižnica nije privlačna učenicima.

Češće bi dolazio/la u školsku knjižnicu...

ZAKLJUČAK

Od svoga rođenja knjiga se borila za opstanak, opirala brojnim zabranama i spaljivanjima. Na početku 21. stoljeća, intenzivnim razvojem elektroničke tehnologije, knjiga se suočava sa novim suparnicima. Novi mediji poput televizije, računala i mobitela sve više zaokupljaju pažnju mladih pa oni sve manje vremena posvećuju knjigama i čitanju. Nove generacije mladih srame se ako ih netko primijeti s knjigom u ruci, a žarko žele najnoviji model mobitela koji će pokazati svima. Utjecaj elektroničkih medija ostavlja tragove na čitalačke navike mladih koje su danas slabo razvijene.

Provedeno istraživanje dokazalo je da je knjiga među srednjoškolcima postala nevoljena. Većina srednjoškolaca čita zato što mora, a ne zato što voli čitati. Slobodno vrijeme mladih najčešće je ispunjeno pretraživanjem Interneta, gledanjem televizije ili slušanjem glazbe. Zabrinjavajuće mali postotak je onih koji u slobodno vrijeme čitaju. Ni obiteljsko okruženje ne djeluje poticajno na razvoj čitalačkih navika kod mladih ljudi.

Školsku knjižnicu mladi rijetko posjećuju, a školska lektira dosadna im je i prezahtjevna. Postavlja se pitanje kako pomoći u prevladavanju otpora prema čitanju? Tko može pružiti učeniku ruku i dovesti ga do knjige?

Boljom suradnjom roditelja, nastavnika i knjižničara usmjerenom na razvijanje svijesti o vrijednosti knjige i čitanja, stvorili bi se pozitivni uvjeti za poticanje čitalačkih navika. Podizanjem standarda knjižnica i škola najdjelotvornije možemo utjecati na čitalačku kulturu mladih. Dobro opremljene školske knjižnice najnovijom tehnologijom postati će privlačna mjesta za okupljanje mladih, mjesta koja će poticati na čitanje, istraživanje, pronalaženje informacija na različitim medijima. Knjižnice su oduvijek bile riznice znanja i zato imaju središnje mjesto u intelektualnom životu svakoga društva.

Danas često čujemo da mladi sve manje čitaju što nije točno jer današnja generacija mladih čita puno, ali uglavnom s ekrana računala, ili mobilnih telefona. Dok su starije generacije učenika bile generacije „čitača papirnatih izdanja“, nove generacije su pretežno „čitači elektronskih izdanja“. Književnost u suvremenom društvu ne izumire, tek se transformira u nešto drugačije oblike. Možemo zaključiti da čitanje ne izumire, već se samo mijenja medij iz kojega se čita.

LITERATURA

1. Čunović, K.; Vuković, Z. Slobodno vrijeme mladih. URL: <http://www.nuk.uni-lj.si/knjiznicarskenovice/pdf/november2005-priloga5.pdf> (2013-06-12)
2. Grosman, M. U obranu čitanja. Zagreb: Algoritam, 2010.
3. Maleš, D.; Stričević, I. Roditeljsko poticanje čitalačkih vještina u djece predškolske dobi. // Napredak, 144 (2003), 2, str. 168-179.
4. Manguel, A. Povijest čitanja. Zagreb: Prometej, 2001.
5. Mlinarević, V. Kultura slobodnog vremena srednjoškolaca. // Napredak, 148 (2007), 1, str. 54 – 70.
6. Nenadić-Bilan, D. Igra i čitanje u predškolskoj dobi. // Kako razvijati kulturu čitanja: zbornik/ priredila Ranka Javor. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, 1999. Str. 80 – 86.
7. Pennac, D. Od korica do korica. Zagreb: Irida, 1996.
8. Plevnik, D. Fortuna čitanja. Osijek: Hrvatsko čitateljsko društvo, 2006.
9. Sabolović – Krajina, D. Neki aspekti čitalačke kulture mladih. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske, 32 (1989), str. 71 – 94.
10. Stipčević, A. Povijest knjige. Zagreb: Matica hrvatska, 2006.
11. Stipčević, A. Sudbina knjige. Lokve: Naklada Benja, 2000.
12. Visinko, K. Interes za dječju priču. // Kako razvijati kulturu čitanja: zbornik/ priredila Ranka Javor. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, 1999. Str. 49 – 63.
13. Vladilo, I. Lektira – radost čitanja ili tortura. URL:<http://free-ri.htnet.hr/knjiznica-vijece/moj%20web/knjiznica%20strojarske%20skole/LEKTIRAZbornik.doc> (2013-06-12)
14. Zašto je čitanje knjiga zdravo. URL: <http://www.tportal.hr/lifestyle/zdravlje/211154/Zasto-je-citanje-zdravo.html> (2013-06-12)
15. Zovko, M. Školska knjižnica u novom tisućljeću. URL: <http://hrcak.srce.hr/file/87280> (2013-06-12)

PRILOZI

ANKETA

Podaci o ispitaniku

1. Moj spol je:

- a) muški
- b) ženski

2. Pohađam razred: _____

3. Moj opći uspjeh na kraju godine: _____

Čitalački motivi

4. Čitam

- a) jer volim čitati
- b) jer moram
- c) uopće ne čitam

5. Koliko prosječno pročitaš knjiga?

- a) jednu tjedno
- b) jednu mjesečno
- c) jednu godišnje
- d) nijednu nikad

6. Čitanje, na koje se sam/a odlučim, doživljavam kao:

- a) opuštanje, razonodu
- b) bijeg iz stvarnog života
- c) priliku da saznam nešto novo
- d) nešto drugo _____

Čitalački izbor

7. Knjige za čitanje biram po:

- a) naslovu
- b) autoru
- c) vrsti književnog djela
- d) debljini knjige
- e) preporuci
- f) nešto drugo _____

8. Najviše volim čitati:

- a) pjesme
- b) pripovijetke
- c) romane
- d) drame
- e) nešto drugo _____

9. Najinteresantnije su mi knjige:

- a) ljubavne
- b) pustolovne
- c) kriminalističke
- d) povijesne
- e) znanstveno-fantastične
- f) neke druge _____

10. Navedi 3 najbolje knjige koje si pročitao/la.

11. Koje ti se djelo, ako je bilo i takvih, nije sviđelo (možeš navesti više naslova)?

12. Na moje čitateljske navike utjecali su:

- a) osobna ambicija i sklonost
- b) obitelj
- c) škola
- d) nastavnik
- e) knjižničar
- f) prijatelji
- g) mediji (TV, Internet, reklame)

Obiteljski utjecaj

13. U kući imam knjiga:

- a) manje od 5
- b) 5 – 30
- c) 30 – 100
- d) više od 100

14. U mojoj obitelji

- a) čita _____
- b) ne čita nitko

Slobodno vrijeme mladih

15. U svoje slobodno vrijeme:

- a) čitam
- b) gledam TV
- c) slušam glazbu
- d) na Internetu sam
- e) nešto drugo _____

16. Koliko prosječno gledaš televiziju dnevno?

- a) ne gledam televiziju
- b) oko sat vremena dnevno
- c) oko dva sata dnevno
- d) oko tri sata dnevno
- e) više od tri sata dnevno

17. Čitaš li časopise ili novine?

- a) da
- b) ne

18. U slobodno vrijeme koristim se Internetom:

- a) redovito
- b) povremeno
- c) ne koristim se

19. Ove školske praznike planiram:

- a) čitati više nego do sada
- b) čitati kao i do sada
- c) čitat ću manje
- d) uopće neću čitati

Školska lektira

20. Školska lektira je:

- a) zanimljiva
- b) dosadna
- c) prezahŧjevna
- d) nešto drugo _____

21. Lektiru čitam i pišem jer:

- a) volim čitati
- b) moram čitati
- c) nešto drugo _____

22. Što bi promijenio/la u lektiri?

- a) naslove lektirnih djela
- b) način razgovora o lektiri s profesorima
- c) zadani rok u kojem treba pročitati lektiru
- d) nešto drugo _____

Školska knjižnica

23. Koliko često posjećuješ školsku knjižnicu?

- a) često
- b) povremeno
- c) rijetko
- d) nikad

24. Koji su razlozi tvog dolaska u školsku knjižnicu?

- a) posudba lektire
- b) posudba knjiga za čitanje u slobodno vrijeme
- c) traženje podataka potrebnih za nastavu/ pisanje seminarskih radova
- d) čitanje časopisa
- e) nešto drugo _____

25. Češće bi dolazio/la u školsku knjižnicu:

- a) kad bi bilo više zanimljivih knjiga izvan lektire
- b) kad bi bilo više časopisa
- c) kad bi se moglo koristiti računalom
- d) kad bi bila bliže školskoj zgradi, a ne u dvorištu
- e) nešto drugo _____